

Magyar zene a barokkban

Ungaresca

Azok a zenei kéziratok, amelyekben ezek a táncok fennmaradtak, alig fűződnek Magyarországhoz. Külföldön éltek inkább, az európai kiadók és zeneszerzők által összeállított gyűjteményekben. Nyilvánvalóan a török Európát fenyegető árnyéka tette ezt a tánczenét érdekessé Nyugaton. Európában "divat" volt magyar módra táncolni. Egy-egy Allemande-ot vagy Branle-t magyar (vagy magyarnak hitt) motívumokból állítottak össze. Több kutató mellett éppen egy német zenetörténész (Schünemann) hívta fel a figyelmet arra, hogy nemcsak azok a táncok lehetnek magyar vonatkozásúak, amelyek címükben viselik a magyar karaktert, pl. az ungarescák, a saltarello ongarók vagy a passamezzo ongarók, hanem azok is, amelyek más címeken maradtak fent.

A nemzeti jelleg talán a **hajdútáncok** csoportjainál mosódik el a legjobban. Inkább a **ritmus** mutat közös keleti vonásokat, mint a dallamkészlet; a nyugati kiadóknál megjelent **hajdútáncok** először tartalmazzák a kelet-európai "egzotikus" elemeket. Egy lengyel kézirat **hajdútánca** a XVII. század elejéről a XVI. század végén egy prágai kéziratban magyar címmel szerepel mint Ungerischer Tantz, egy hozzá igen hasonló pedig a XVI. század közepén mint bourgogne-i branle. Megtalálható még egy drezdai kéziratban a XVI. század végén: ott **hajdútánc**.

E táncokkal kapcsolatban a legismertebb elnevezés az **ungaresca**. Az ilyen néven megnevezett táncokat elsősorban a formai és ritmikai hasonlóság kapcsolja össze. Egy-egy sora hasonló értékű hangokból áll, a sor végére az érték arányosan megnő, a tánc lelassul. Általában két sorból állt egy tánc, de a második sor kétfelé oszlott: az egyenlő értékű rész lett egy sor, a megmaradt rész volt a lelassuló sor. A táncot gyakran hasonlítják össze a kanásztáncsal vagy a kolomejkával. A tánc alaptípusát Jacob Paix (1583) ungarescája képviseli. Sokan feldolgozták, ma is sokféle előadják.

A Kájoni-kódex facsimile-oldala

Esterházy Pál élete

Bécsben egy magyar főúr, **Esterházy Pál**, Magyarország nádora zeneszerzői gondolatokkal foglalkozik, s politikai, hadvezéri karrierje mellett igényt tart arra is, hogy egy kicsit a kor szokásaihoz igazodva - zeneszerző legyen. Az ő nevéhez fűződik a magyar barokk zeneművészet egyetlen európai rangú emléke, a **Harmonia caelestis**. Esterházy - mint zeneszerző - nem tartozott az ismert zeneszerzők sorába. 1681-ben az ország nádora lett, 1683-ban részt vett a török Bécs alól való elűzésében Lipót oldalán, 1686-ban, 20 ezer ember élén

Buda felszabadításáért harcolt. Ezután, 1687-ben hercegi rangot kapott. **Esterházy Pál** zenei érdeklődéséről több forrás tanúskodik; részben az, hogy a **Vietórisz-kézirat** az ő családi könyvtárában maradt fenn, részben az a daljegyzék, amelyet **Esterházy Pál** **virginálon** tudott előadni, részben az, hogy kitűnő táncos hírében állt.

Egyaránt ápolta az **egyházi** és a világi zenét. Sok hangszeren tudott játszani, de legjobban **csembalón**. Uralkodása alatt a **zenekar** taglétszáma csaknem 100 főből áll.

Esterházy Pál *Harmonia caelestis* 55 tételben 1711-ben jelent meg Bécsben (rézbe metszett kottákkal), latin nyelven. Jóval korábban, talán már 1700 körül készen volt. Esterházy gyakran vett részt az udvar zenei előadásain és lehet, hogy nem akart mást, mint udvari szokásokat követni, utánozni.

Harmonia Caelestis az év több ünnepköréből is választ témát, elsősorban a karácsonyi ünnepkörből. Zenéjében Esterházy a Bécsben divatos "nemzetközi" dallamvilágot dolgozta fel, de mert magyar volt, az általa ismert, elsősorban dunántúli népénekanyagból is választott dallamokat, több tételben lehet ilyen népének-variációkkal találkozni. Pl: Dormi, dormi Jesule..., Cur fles... Jesu dulcedo.

Ének szóló

Je - su dul - ce - do, dul - ce - do cor - di - um,

Sua - vis a - ma - tor et lu - men men - ti - um,

Tu o - mnis ge - ne - ris ex - ce - dit gau - di - um,

Sa - lu - tis ho - mi - num sum - mum so - la - ti - um.